

VANHUS PAISIOKSEN LUOSTARIELÄMÄN IHANTEITA

TM Heikki Alex Saulamo

Koska suurin osa läsnä olijoista lienee maailmassa eläviä ja perheellisiä, on syytä aluksi huomauttaa, että käsiteltävä aihe on merkittävä myös meille ainakin kahdesta syystä. Ensinnäkin isä Paisios puhuu yleensä luostarielämän merkityksestä ja arvosta Kirkolle ja sen kaikille jäsenille. Toiseksi monet luostarielämään liittyvät ihanteet ja opetukset ovat hyödyllisiä myös maailmassa eläville, koska maailmassa elävillä kristityillä on sama päämäärä kuin munkeilla – Jumalan valtakunta – ja tiekin sinne on sama – Kristus. Kristukseen yhdistymisen keinoissa on toki joitakin eroja, mutta nekin ovat enemmän painotuseroja kuin eroja itse asioissa. Lisäksi huomautettakoon, että nimitys munkki kattaa tässä esityksessä lähes poikkeuksetta myös nimityksen nunna, jota sujuvuuden vuoksi ei erikseen mainita. Esitys perustuu käytössäni olleisiin, kreikan kielestä tehtyihin ja vielä julkaisemattomiin suomennoksiin isä Paisioksen kirjeistä Surotissa sijaitsevan Evankelista Johannes Teologin luostarin nunnille.

Luostarielämän merkitys

Aluksi on luontevaa tehdä joitakin huomioita siitä, millaisena vanhus Paisios näkee luostarielämän aseman ja merkityksen Ortodoksisessa kirkossa.

Isä Paisioksen mukaan monet ihmiset – jopa monet papitkin – vastustavat luostarielämää sillä perusteella, että munkit ovat muka “oman edun etsijöitä, laiskureita ja pelkureita”, koska pakenevat maailmasta ja etsivät vain omaa pelastustaan. Niinpä hän munkin elämäntehtävää käsittelevässä pitkässä kirjeessään selvittää maallikoiden ja munkkien eroja heille kuuluvine tehtävineen.

Kuten vanhus Paisios toteaa, munkki ei vetäydy maailmasta siksi, että vihaisi sitä, vaan siksi, että rakastaa sitä. Munkki pystyy auttamaan maailmaa sellaisissa tapauksissa, joissa tarvitaan Jumalan puuttumista asioiden kulkuun ja joissa inhimillinen apu ei riitä. Nämä ajatukset viittaavat munkin työhön eli rukoukseen. Munkki ei kylläkään ajattele – tai ainakaan hänen ei pitäisi ajatella – että hän itse pelastaisi maailman, vaan että Jumala pelastaa sen.

Munkin tehtävää rukoilijana isä Paisios vertaa armeijan radiosähköttäjän tehtävään ja kutsuu-kin munkkeja kirkkoäidin radiosähköttäjiksi. Tämän vuoksi he pakenevat kaikkea maailmalta hälyä voidakseen säilyttää yhteyden Jumalaan ehyenä ja kyetäkseen siten hoitamaan tehtävänsä paremmin. Niitä taas, jotka kärkevät munkkeja lähtemään luostarista maailmaan auttaakseen sitä, isä Paisios vertaa sotilaisiin, jotka hädän hetkellä kärkevät radiosähköttäjää jättämään radiolaitteensa ja sen sijaan tarttumaan kivääriin, ikään kuin yksi kivääri lisättynä monen sadan jo toimivan joukkoon voisi pelastaa tilanteen. Järkevä radiosähköttäjä yrittää kuitenkin hellittämättä ottaa yhteyttä päämajaan, vaikka toiset ajattelevat, että hän vain huutaa tyhjiä sanoja ilmaan sen sijaan että tekisi jotain hyödyllistä. Kun sähköttäjä lopulta onnistuu, päämaja lähettää hänen pyynnöstään apujoukkoja – esimerkiksi ilmavoimat pommittamaan vihollista – jotka sitten pelastavat tilanteen. Samalla tavoin munkit liikuttelevat jumalallisia voimia rukouksellaan, eivät siis omalla energiallaan. Näin Jumala voi puuttua asioiden kulkuun, mitä meidän aikamme maailma aivan erityisesti tarvitsee, koska pahuus on levinyt kaikkialle suurella voimalla.

Edellä sanotussa näkyy isä Paisioksen käsitys rukouksen luonteesta, jota hän toisessa kohtaa selvittää seuraavasti: “Jumala näet liikuttuu suuresti, kun tunnemme tuskaa lähimmäisemme

puolesta ja anomme Häntä auttamaan heitä, sillä silloin Jumala puuttuu asioihin loukkaamatta ihmisten vapaata tahtoa. Tässä voimme nähdä myös Jumalan suuren hengellisen aateluuden, sillä Hän ei anna edes paholaiselle oikeutta protestiin. Juuri tämän tähden Jumala haluaa, että rukoilemme Häntä puuttumaan asioiden kulkuun – ja Hän haluaa puuttua niihin heti auttaakseen luotujaan.”

Tässä isä Paisioksen opetuksessa tulee keskeisesti esille ortodoksisen Tradition käsitys rukouksen luonteesta: se ei ole tiedonvälitystä, koska Jumala tietää muutenkin kaiken. Munkkeja ei siis tarvita siihen, että joku jatkuvasti kertoisi Jumalalle, missä tarvitaan apua. Jumala tietää, missä Hänen apuaan tarvitaan, mutta koska Hän on lahjoittanut ihmiselle vapaan tahdon ja lisäksi antanut koko maailman ihmisen haltuun, Hän ei puutu väkisin asioiden kulkuun. Hän on evännyt itseltään tämän oikeuden kunnioittaakseen luotuaan ja antaakseen tälle mahdollisuuden kasvaa vapaudessa Jumalan tuntemiseen ja kasvattaa maailmaa pyhyteen. Munkkeja tarvitaan siihen, että joku antaa itsensä täydellisesti Jumalan käyttöön, jotta Jumalalle tulee vapaaehtoinen kanava toimia maailmassa. Tällainen toimiminen Jumalan ja maailman välittäjänä on ihmisen alkuperäinen tehtävä, ja se kuuluu kaikille ihmisille. Tässä langenneessa maailmassa, jossa pahat voimat vetävät ihmistä jatkuvasti pois päin Jumalasta, tarvitaan kuitenkin munkkeja, jotka käyttävät kaiken energiansa yhteydenpitoon Jumalan kanssa.

On toki selvää, että munkki aika ajoin tekee muutakin kuin rukoilee, mutta rukousta hän isä Paisioksen mukaan pitää aina päätyönään. Vanhus Paisios sanoo, etteivät munkit lähde luostaristaan vierailemaan sairaalassa tai köyhien luona, vaan rukoilevat näiden puolesta. Sitä vastoin maallikoilta Jumala edellyttää köyhien ja sairaiden auttamista. Isä Paisios kuvaa munkkeja vapaaehtoisessa vankeudessa oleviksi, minkä vuoksi nämä eivät vieraile edes vankiloissa. Tämän vapaaehtoisen vankeuden hedelmää ja merkitystä isä Paisios kuvaa seuraavasti: “Näille kunniantuntoisille lapsilleen, munkeille, Kristus lahjoittaa rakkautensa runsaana, niin että Hänen läsnäolonsa ja rakkautensa muuttaa heidän linnansa, luostarin, Paratiisiksi. Kaiken tämän paratiisillisen ilon, jota munkit tuntevat, he rukoilevat ja anovat Kristusta antamaan kaikille vangituille veljilleen maailman eri vankiloissa. Näin Jumala liikuttuu hyvien lastensa rakkaudesta ja levittää lohdutustaan vangittujen sieluihin ja monesti jopa vapauttaa heidät.”

Todellisista munkeista tulee siis maanpäällisiä paratiisinkantajia, jotka levittävät paratiisin hyvää tuoksua koko maailmaan. Isä Paisios ulottaa tämän hengellisen totuuden koskemaan myös tuomionalaisia kuolleita, sillä hän sanoo heidän vapautuvan iankaikkisesta vankeudesta, kun munkit auttavat heitä rukouksellaan. Isä Paisioksen mukaan munkit vierailevat näiden tuomitujen luona omalla ominaisella tavallaan – eli hengellisesti rukouksessa – ja tarjoavat heille hengellisiä virvokkeita. Tähän liittyen hän vielä sanoo: “Hyvä Jumala auttaa poisnukkuneita ja antaa myös tiedon siitä munkeille sanomattoman riemun muodossa, jonka hän lahjoittaa heille heidän poisnukkuneiden veljiensä puolesta kantaman tuskantäyteisen rukouksensa jälkeen, ikään kuin sanoen: ‘Älkää murehtiko, lapseni, sillä autoin myös kuolleita.’”

Munkit siis todellakin auttavat kaikkia ja eräässä mielessä vierailevat kaikkien apua tarvitsevien luona. Tämä toteutui muun muassa isä Paisioksen kohdalla myös aivan konkreettisesti, järjen ylittävällä tavalla, kuten monet hänestä kerrotut ihmeet osoittavat. Lisäksi rukouselämä muokkaa munkin koko elämän niin, ettei rukoileminen suinkaan ole jotain, jota tehdään itsekkeisessä mukavuudessa kylpien. Aitoon rukoukseen liittyy sielun tuska, kyyneleet, paasto, yksinkertainen elämä ja kaikki muu sellainen, joka puhdistaa sielun. Tämän perusteella sielu tulee kykeneväksi nousemaan rukouksessa Jumalan luo ja tuomaan Hänen armonsa maan päälle.

Sen lisäksi, että munkit toimivat Kirkon radiosähköttäjinä, he julistavat isä Paisioksen mukaan Evankeliumia elämänsä esimerkillä. Tämä onkin kaikkein tehokkainta Evankeliumin julista-

mista erityisesti meidän aikanamme, joka on niin täynnä puhetta, etteivät ihmiset enää jaksaa kuunnella mitään vakavasti. Tätä tarkoittaen isä Paisios kutsuu munkkeja majakoiksi, jotka opastavat maailmassa olevia kirkkailla valoillaan, mikä tuo mieleen kuuluisan sanonnan Johannes Siinailaisen *Portaista*: ”Munkkien valona ovat enkelit, ja kaikkien ihmisten valona on munkkielämä.”

Monet pyhät kilvoittelijat, kuten isä Paisios itse tai vaikkapa pyhä Serafim Sarovilainen, loisivat konkreettisestikin Jumalan luomatonta valoa. Tämä valo myös vaikuttaa näkymättömästi vastaanottavaisen ihmisen sydämeen, niin että tuollaiset kilvoittelijat ohjaavat muita uudelle tielle usein edes puhumatta mitään. Koska heistä loistaa Kristuksen kirkastumisen ja ylönousemuksen valo, he ovat Evankeliumin parhaita julistajia. Tämä kaikki on kuitenkin juuri kilvoitteluelämän ja maailmasta vetäytymisen hedelmää.

Valmistautuminen luostarielämään

Isä Paisios sanoo, että luostarielämään valmistautumisessa tärkeintä on löytää luostarielämää rakastava hengellinen isä. Hänen mukaansa suuri osa hengellisistä isistä on luostarielämän vastustajia. Tämä kuulostaa oudolta, mutta lienee ymmärrettävämpää kreikkalaisessa todellisuudessa, jossa luostareita on paljon ja niillä on suuri vaikutus. Koska täällä luostareita on vähän, kukaan ei koe niitä varsinaisesti uhkaksi.

Luostarielämään valmistautuvan täytyy siis kestää monenlaisia yrityksiä tulla käännytetyksi pois tuolta majesteettiselta tieltä. Luostarielämän vastustusta ja herjausta löytyy toki Suomes-takin. Siksi hyvä hengellinen isä on tarpeen jo maailmassa erityisesti niille, jotka valmistautuvat luostarielämään, vaikka tietysti kaikille muillekin.

Luostariin valmistautujaa isä Paisios myös opastaa voimakkain sanoin katsomaan, missä seurassa aikaansa viettää. Hän sanoo: ”On parempi, että pidät seuraa itseäsi nuorempien lasten kanssa, jotka ovat pieniä enkeleitä, kuin ikäistäsi vanhempien tai samanikäisten kanssa, kun he ovat pieniä piruja.” Edelleen isä Paisios neuvoo luostarikandidaattia elämään eristäytyneenä maailmallisesta ympäristöstä silläkin uhalla, että ihmiset syyttävät epäsosiaalisuudesta. Hänen mukaansa on jopa hyödyllistä, että toisen sukupuolen edustajat pitävät tällaista ihmistä nynnynä hänen hengellisen ymmärtäväisyytensä ja puhtautensa takia. Monet vanhuksat antavat vastaavia ohjeita myös maailmassa eläville maallikoille, jotka haluavat pelastua, siitäkkin huolimatta, että maailmallista suhdetoimintaa voidaan perustella monenlaisilla hyvältä kuulostavilla selityksillä. Todellisuudessa nykyinen maailmanmeno on kuitenkin siinä määrin vastakkaista kirkolliselle elämälle, että yhteydenpito siihen puhaltaa hetkessä sammuksiin hehkuvan hiilloksen.

Ei ole yllätys, että isä Paisios kehottaa luostariin menijää rukoilemaan kävellessä Jeesuksen rukousta ja välttämään vilkuilua sinne tänne. Lisäksi hän sanoo, että on tuhannesti parempi lähteä villieläimen tavoin pois ihmisten parista heti jumalanpalveluksen jälkeen kuin maailmallisessa kanssakäymisessä menettää sen, mitä liturgiassa sai. Ihmisen, joka valmistautuu kilvoituselämään, on isä Paisioksen mielestä parempi huvitella pyörimällä sikolätissä porsaiden kanssa ja sitten mennä kylpyyn ja tuntea sen tuoma hyvä olo kuin mennä huvittelupaikoihin pyörimään nautintojen mudassa ja palata sieltä kotiin sielu täynnä ahdistusta, mikä aiheuttaa ihmisessä sisäisen helvetin.

Isä Paisios myös varoittaa hakeutumasta vastakkaisen sukupuolen seuraan muka hengellisistä syistä, sillä usein tämä johtaa haaksirikkoon etenkin nuorten tapauksessa. Tässäkin näkyy pyhien isien terve realismi. Heidän ajattelunsa on vastakkaista sellaiselle haihattelu-teologial-

le, joka puhelee kauniinkuuloisesti kaikesta ihmisten välisestä kanssakäymisestä, mutta ei ymmärrä – tai ei välitä – mitään siitä hengellisestä taistelusta, jota pelastusta kohti kulkeva joutuu käymään. Tähän aiheeseen liittyen isä Paisios sanookin: ”Näe, veljeni, nämä kovat sanani välttämättömyydestä nouseviksi. Ne ovat kuin rautalanka, joka suojaa pientä hengellistä puutasi siihen asti kunnes oksasi kasvavat, sillä kirkkoäiti odottaa hedelmiä sinulta.”

Yhtä tiukasti vanhus suhtautuu aikakauslehtiin: hän sanoo, että luostarikokelaan ei pidä viedä niitä edes huoneeseensa saati sitten lukea. Lukemiseksi hänelle riittää patristiset teokset eli kirkkoisien kirjoittamat kirjat. Näitä lukiessaan luostarikokelaan tulee pyrkiä sisälle siihen elämään, josta kirjat kertovat, eikä vain ihastella isien saavutuksia. Tämä koskee tietenkin kaikkia kristittyjä.

Mainittakoon vielä lyhyesti, että isä Paisios puhuu eräässä kirjeessään melko pitkään siitä, kuinka luostariin menijän on ensin hoidettava mahdolliset velvollisuutensa perhettä ja sukua kohtaan, jotta nämä asiat eivät ala vaivata häntä luostarissa. Mikäli hän joutuu viipymään maailmassa, on äärimmäisen tärkeää, että hän ei pidä ketään syypäänä tähän eikä ole hapan, vaan kilvoittelee iloisin mielin salassa niin kuin pystyy.

Lähteminen maailmasta

Kun ihminen lopulta lähtee luostariin, isä Paisios kehottaa häntä tarkkaamaan, onko hän täydellisesti päätöksensä takana. Sydämen täytyy olla irrallaan kaikesta, mitä maailmassa on. Sen täytyy olla eheänä rinnassa tai muuten paholainen käyttää tätä maailmaan kiinnitettyä sydämen osaa sotiakseen ihmistä vastaan, ja asia voi päättyä hyvinkin huonosti. Esimerkiksi ajatus avioliitosta täytyy kerta kaikkiaan olla heitetty pois.

Tässä vaiheessa myös kaikki lähisukulaiset täytyy uskoa Jumalan käsiin. Täydellinen luottamus Jumalaan tässä asiassa vastaa isä Paisioksen mukaan jatkuvaa rukousta heidän puolestaan. Siksi heitä ei pidä enää ajatella.

Isä Paisios varoittaa luostariin menijää ihastumasta ensimmäiseen tapaamaansa luostariin, niin että jää välittömästi kilvoittelemaan sinne. Valinnassa täytyy ottaa huomioon ennen kaikkea hengelliset asiat, vaikka isä Paisios antaa ohjeita myös ilmastosta ja muusta sellaisesta ajattelun erityisesti sairaalloista menijää. Luostarin valinnassa hän varoittaa viehättymästä maailman hengen mukaiseen ystävällisyyteen ja rakkauteen, maailmallisiin mukavuuksiin ja ylipäättään mihinkään maailmalliseen järjestykseen, sillä luostarissa se tarkoittaa epäjärjestystä.

Kaikkea maailmallista luostarissa isä Paisios käskee pitämään hirttosilmukkana, joka vähä vähältä tukehduttaa ihmisen. Nykyajan mukavuuksista luostarissa vanhus sanoo: “Kukapa epäilee, ettei luostari nykyaikaisten mukavuuksien avulla pystyisi toimimaan helpommin. Mikäli jokaisella munkilla olisi luostarissa myös äiti mukana huolehtimassa hänestä, sekin olisi epäilemättä helpotus. Jos kirkkoon sijoitettaisiin nauhuri toistamaan rukouksia, sekin olisi mukavaa, ja vielä mukavampaa olisi, jos kirkkotuoli muunnettaisiin sängyksi. Askeettiakin varmasti helpottaisi, mikäli hänellä olisi pikkuinen kone, joka olisi varta vasten tehty pyörittämään rukousnauhaa, ja oljesta valmistettu tekoaskeetti, joka kumartamalla ja nousemalla suorittaisi hänen maahankumarruksensa...” Kaikki tällainen tuo isä Paisioksen mukaan helpotusta lihalle, mutta jättää sielun tyhjäksi ja onnettomaksi.

Athoksella käydessäni kuulin eräältä sikäläiseltä isältä, mistä vanhus Paisioksen hengelliset lapset tunnistaa: siitä, ettei heillä ole kännyköitä – eikä todennäköisesti muitakaan nykyajan laitteita. Kyse ei ole epäterveestä menneisyyden palvonnasta tai kammosta tekniikkaa koh-

taan, kuten jotkut modernistit usein väittävät, vaan perustaltaan erittäin terveestä ja kokonaisvaltaisesta ihmisenäkemyksestä. Ei näet ole vaikea huomata, mihin suuntaan nykyinen tekniikan ja samalla helppouden palvonta on ihmisiä vienyt: etäämmäksi paratiisista – ellei käsityksemme paratiisista ole kovin omintakeinen.

Luostariin menijän on myös ensisijaisen tärkeää löytää itselleen hengellinen ohjaaja, “vanhus”, joka on hengellinen ja hyveellinen. Tästä isä Paisios sanoo: “Pyri löytämään vanhus, joka viettää yksinkertaista elämää ilman tarpeettomia maallisia huolia ja joka ei tavoittele lainkaan omaa hyötyä, vaan on hengellisesti kypsä ja himoista vapaa, tähtää pelkästään kuuliaisuusveljen sielun hyötyyn ja yleisesti kirkkoaitimme parhaaseen. – – pyri löytämään vanhus, joka on hiljaisuuden ja rukouksen ystävä, jotta hän yhdistäisi sinutkin Jumalaan rukouksen kautta ja löytäisit jumalallisesta lohdutuksesta kumpuavan todellisen ilon, sillä tämä taivaallinen suloisuus kokoaa mielesi ja sydämesi maailmasta taivaaseen. Jos munkki ei näet tunne keljassaan Jumalan käden hyväilyä – eli jumalallisen rakkauden suloisuutta – ja voimakkaasti Hänen läsnäolonsa ja jos hän ei keljassaan koe Jumalanäitiä omana Äitinään, jolle voi puhella pikkulapsen tavoin milloin murheistaan ja milloin suruistaan, niin miten hän munkkina eroaa lastentarhan onnettomista lapsukaisista?” Isä Paisios myös varoittaa valitsemasta vanhusta pitkän parran, laihuuden tai maineen perusteella.

Kuuliaisuus vanhukselle

Kuuliaisuus hengelliselle isälle on luostarielämän perusta. Maallinen vapaus johtaa isä Paisioksen mukaan hengelliseen orjuuteen. Hän sanoo: “Munkki, joka seuraa omaa tahtoaan, päätyy eksytykseen, kun taas maallikko, joka uskoo omaa ajatustaan, päätyy yleensä mielisairaalaan.” Ne taas, jotka ovat katkaisseet oman tahtonsa, ovat samalla vaivattomasti katkaisseet himojensa siteet ja vapautuneet paholaisen pakkovallasta.

Isä Paisioksen mukaan paholainen koettaa iskeä juuri kuuliaisuuteen. Se pyrkii saamaan aikaan edes vähäisen epäluottamuksen ohjaajavanhusta kohtaan, sillä tämän jälkeen aloittelijan rakennus sortuu itsestään kuin kupoli, jonka huipulta on poistettu keskustiili. Ne taas, jotka sydämen yksinkertaisuudella uskovat itsensä hengellisen isän hoitoon, matkaavat tämän olkapäällä paratiisiin. Vanhus puolestaan on vastuussa kuuliaisuusveljestä sen mukaan kuin tämä osoittaa kuuliaisuutta häntä kohtaan.

Kelja ja rukous

Isä Paisios kehottaa munkkia rakastamaan keljaansa ja vertaa sitä mehiläiskennoon. Munkin täytyy paeta sinne kaikkea inhimillistä lohdutusta, jotta tulisi osalliseksi jumalallisesta lohdutuksesta, jota ei voi verrata mihinkään tässä maailmassa. Tällöin keljasta tulee sekä munkin että Jumalan koti, jossa munkki liikkuu luottavaisesti kuin lapsi kodissaan. Vanhus kehottaa tekemään keljasta pienen kirkon kaltaisen, jotta se vetäisi munkkia puoleensa ja auttaisi pitämään ajatukset koossa, koska tämä ei tunne halua mennä sinne ja tänne. Näin se myös innoittaa tekemään hengelliset velvollisuudet ilolla eikä kuivasti.

Isä Paisios vertaa munkin keljaa sotilaiden bunkkeriin, jonka ulkopuolella vihollinen jatkuvasti vaanii. Siksi munkilla täytyy olla rynnäkkökiväärinsä eli rukousnauha aina valmiina. Keljan ulkopuolella sen sisällä kerätty rikkaus voi helposti kadota. Kaikkiin vihollisen hyökkäyksiin on vastattava rukouksella, sillä tällöin nekin kääntyvät ihmiselle hyödyksi. Vihollisen hyökkäykset auttavat näin munkkia muistamaan rukouksen, ja siksi isä Paisios kehottaa kiittämään pahaa henkeä: “Kiitos, kun muistutit rukouksesta, olinkin unohtanut Kristuksen.”

Rukousnauhan ei pidä koskaan puuttua munkin kädestä, sanoo isä Paisios. Sen pyörittäminen – mikä ei tietenkään tarkoita vain mekaanista pyörittämistä – notkistaa hänen mukaansa ihmisen jähmettyneet hengelliset öljyt, niin että hengellinen koneisto lähtee lopulta käyntiin. Muuta puhetta rukouksen lisäksi munkin ei pidäkään harjoittaa, vaan sen on hyvä rajoittua sanoihin “siunaa!” ja “kuten siunaatte”.

Rukouksessa täytyy pyrkiä ainoastaan katumukseen, ei mihinkään näkyihin tai ihmeisiin. Katumus tuo ihmiselle nöyryyden ja nöyryys Jumalan armon, ja Jumalan armossa on kaikki tarpeellinen. Näin yksinkertainen asia lopulta on ja, kun se sellaisena pidetään, rukouskin virkistää eikä väsytä. Se tuo suloisen kivun ja lohdutuksen Kristukselta.

Askeesi

On selvää, että ilman askeesia synnin alainen ruumis ei puhdistu ja taivu hyväksi palvelijaksi, vaan koettaa hallita ihmistä haluillaan. Niinpä isä Paisios muistuttaa, kuinka entisajan isät kilvoittelivat suurella itsekieltämyksellä, harjoittivat itsehillintää ja antoivat ruumiilleen vedessä keitettyä ruokaa. Jos munkki lyö laimin askeesin ja halveksii vedessä keitettyä ruokaa, hänessä ei syty palavaa iloa ja rakkautta Jumalaan, vaan hänestä itsestään tulee kuin vedessä keitetty. Tällä vanhuksemme ilmeisesti tarkoittaa, että munkista tulee hengellisesti haalea ja mauton.

Isä Paisios kuvaa, kuinka maailmassa kilpaurheilijat valmentavat itseään mitä erilaisimmilla tavoilla, vaikka heillä ei ole mitään erityisen syvää päämäärää. Munkin askeesilla on sen sijaan päämääränä vanhan ihmisen riisuminen ja himojen kukistaminen. Aistien varjelulla, rukouksella, ainaisella nöyryydellä ja rakkaudella, jota osoitetaan myös vihollisia kohtaan, munkki saavuttaa voitonseppeleen Kristukselta ja saa paratiisin palkintomaljan sijaan. Ortodoksinen askeesi pyrkii siis aina itseänsä ylempään päämäärään, sielun pyhitykseen, eikä se ole mitään urheilua tai näytöstä.

Vaikka rakkaudesta Kristukseen tapahtuva askeesi väsyttää ruumista, samalla se vanhus Paisioksen mukaan virkistää ja sulostuttaa sielua. Toisaalta se vahvistaa ruumistakin nöyryyttäessään sen sopimattomat impulssit. Kun sielussa vallitsee rauha ja ruumis on kesy, ihminen tulee toimeen myös vähemmällä ravinnolla – ja epäilemättä myös vähemmällä unella, kuten isien elämästä näemme.

Monenkirjavat ruuat, etenkin rasvaiset, eivät sovi munkille, mutta eivät vanhus Paisioksen mukaan yleisesti ottaen liioin hurskaille maallikoille. Tosin sairaat voivat syödä vapaammin, kunhan ylistävät Jumalaa kipujensa keskellä. Se riittää heille, sillä silloin heidät luetaan marttyyrien joukkoon.

Pidättyvyys ruuassa on erityisesti tärkeää terveille nuorille, joita tunnetusti lihalliset himot eniten kiusaavat. Mikäli he kuitenkin rakastavat lihaansa, heistä tulee helposti muinaisten sodomalaisten kaltaisia (1. Moos. 19:1–5). Askeesin tuoma himottomuus puolestaan johtaa ihmisen rakastamaan toisia terveellä tavalla, Jumalan kuvina ja sisaruksinaan. Pidättyvä ihminen on myös ruumiinsa todellinen ystävä, sillä hän kunnioittaa sitä kuin pyhäinjäännöstä ja sielunsa ystävää. Siksi hän vapauttaa sen himoista tarvittaessa kovillakin otteilla.

Taistelu ajatuksia ja himoja vastaan

Askeesin kanssa yhtä välttämätön on ajatusten varjelu, koska kaikki paha saa alkunsa ajatusten kautta. Siksi epäpuhtaiden ajatusten torjuminen on taistelun avain. Kuten isä Paisioksen

opetuksista käy ilmi, tämä ei kuitenkaan onnistu ilman askeesia, mutta vastaavasti askeesistakaan ei ole hyötyä ilman tätä.

Eräs meidän ajallemme tyypillinen puolustus tietynlaiselle hengelliselle välinpitämättömyydelle on puhe pienistä ja suurista asioista. Sanotaan: “No, eihän tällä ole väliä, tärkeää on tuo ja tuo.” Isä Paisios kuitenkin sanoo: “Ne taas, jotka laiminlyövät hengelliset velvollisuutensa ilman syytä ja ovat välinpitämättömiä pienten syntiensä vuoksi, kukistuvat hyvin nopeasti. Heille käy kuten monien matojen kalvamille puille, jotka näitten lahottamina luhistuvat äkillisesti – eivätkä yhden kirveeniskun tähden.”

Munkin käymä taistelu kohdistuu keskeisesti himoja vastaan, joista hänen tulisi pyrkiä vapautteen, koska on sitoutunut enkelielämään. Toisinaan kovasta taistelusta huolimatta himot tuntuvat vain sitkeästi elävän. Isä Paisioksen mukaan tähän on syynä päähimo, ylpeys, joka aina kasvattaa uusia lonkeroitaa. Hän sanoo: “Vaikka ihminen ei silloin havaitse kohdallaan mitään edistystä, sitä silti tapahtuu. Hän edistyy positiivisemmin kuin ennen, sillä hän nöyrytyy enemmän ja kilvoittelee enemmän, ja pakon edessä hän turvautuu rukoukseen eli pakenee Jumalan luo. Tuohon itseensä pettymisen synnyttämään pysyvään nöyryyteen kätkeytyy hyvä hengellinen tila.”

Tämä isä Paisioksen huomio on aivan perustavanlaatuinen myös maailmassa eläville, sillä ylpeys on todellakin kaiken pahan alku ja juuri. Joskus Jumala antaa himojen kiusata ihmistä myös sen takia, että hän kilvoittelisi kovemmin ja saisi suuremman palkan ja että toiset saisivat tästä esimerkistä lohdutusta ja miehistyisivät, jos ovat helposti masentuvia.

Munkin suhde maailmaan ja maailmallisuuteen

Voidakseen liittyä Jumalaan ihmisen on irrottauduttava maailmasta ja rakastettava askeesia Jumalan tähden, sanoo vanhus Paisios. On selvää, ettei tämä vaatimus irrottautumisesta koske vain munkkeja vaan kaikkia ortodokseja, mutta munkkien kohdalla se toteutuu eräässä mielessä radikaalimmin. Tämä on hyvin ymmärrettävää, koska munkkielämä on enkelielämää niin muinaisten isien kuin myös vanhus Paisioksen mukaan. Kyetäkseen kuitenkin irrottautumaan maailmasta munkin on uskottava, että hän auttaa sekä itseään että maailmaa enemmän rukouksellaan ja hiljaisella saarnallaan – jopa aineellisissa asioissa. Maailman lisäksi munkin on kuitenkin vältettävä myös maailmallista henkeä.

Isä Paisios nimeää suurimmaksi armolahjaksi sen, että ihminen oppii tuntemaan tämän ajallisen elämän turhuuden, sillä silloin hän ymmärtää turvautua parhaisiin keinoihin pelastuksen saavuttamiseksi. Vastaavasti maailmallista henkeä hän kutsuu pelastuksen suurimmaksi viholliseksi, jopa paholaista suuremmaksi. Se näet vetää ihmistä puoleensa suloisuudellaan, mutta katkeroittaa hänet iankaikkisesti.

Isä Paisioksen mukaan paholaisen kannalta on paljon tehokkaampaa levittää maailmallisuuden henkeä kuin heilua kaikkialla sarvet päässä ja hiilihanko kourassa, sillä nähdessään paholaisen ihmiset juoksisivat kauhuissaan Jumalan turviin. Mikäli luostarissa kilpaillaan maailmassa elävien kanssa maalliseen elämään kuuluvien asioiden kehityksessä, se tuo luostariin ja munkin sisimpään maailmallisen ahdistuksen, mikä kertoo siitä, että munkki on kadottanut tiensä. Myös sellainen maailmallinen kuri ja järjestys, joka muuttaa luostarin armeijan kaltaiseksi, saa munkit unohtamaan Jumalan, sillä se imee sielun ja ruumiin voimat ja karkottaa pyhän yksinkertaisuuden.

Mitä enemmän ihminen etäännyy maailmasta, sitä enemmän maailmakin etäännyy hänen sisimmästään. Silloin maailmalliset ajatukset katoavat, mieli puhdistuu ja ihmisestä tulee Ju-

malan ihminen. Isä Paisiokselle munkin musta viitta edustaa kuolemista maailmalle ja pukeutuminen munkiksi vihkimyksessä skeemaan sisäistä pukeutumista katumuksen vaatteeseen. Tämän perusteella tulee ymmärrettäväksi, että athoslaiset munkit eivät koskaan ole ilman viittaansa: he nukkuvat se yllään, se yllään he elävät ja siinä he kuolevat ja siihen ommeltuina heidät myös haudataan. Heille se ei ole pelkkä kangaspala, vaan siihen liittyy konkreettisesti Jumalan armo.

Se, mitä munkin vaatteista edellä sanottiin, ei suinkaan tarkoita, että isä Paisioksen mukaan viitta tekisi munkin. Niinpä hän sanoo, että munkki, joka pukeutuu viittaan, mutta ei pyri sisäiseen muutokseen eli kuolemaan todellisesti maailmalle, on kuin mielisairaat, jotka kuljeksivat upseerin asussa kunniamerkit yllään ja luulevat olevansa sotapäälliköitä, vaikka kaikki nauravatkin heitä.

Yleisesti ottaen isä Paisios ei pidä lainkaan siitä, että jotkut yrittävät modernisoida ”erämaata”. Hänen mielestään sellaiset munkit voivat rakentaa luostarinsa kerrostaloon ja matkata hissillä ylöspäin, kun taas todellisen munkin täytyy nousta ylöspäin toisella tavoin. Ehkäpä isä Paisios oli huolissaan myös tilanteesta Athoksella – ainakin sellaisen vaikutelman hänen kirjoituksistaan saa.

Eräs maailmallisuuden muoto, joka nykyään saattaa tunkeutua kirkolliseen kilvoituselämään, ehkä jopa luostarielämään, on maailmallisen psykologian mukainen ihmisen parantaminen. Isä Paisios puhuu tästä asiasta lyhyesti kirjeessä, joka käsittelee elämää luostarissa, vaikkakin hän mainitsee erityisesti papit, jotka ovat hengellisesti huonovointisia, koska opiskelevat psykologiaa auttaakseen ihmisiä inhimillisin eli maailmallisin keinoin. Isä Paisios ihmettelee sitä, etteivät näiden oppien opettajat itse usein edes usko sielun olemassaoloon ja Jumalaan tai uskovat korkeintaan jollain omalla kummallisella tavallaan. Kirkon isien hengen mukainen sie-luja parantava lääketiede toimii jumalallisen armon voimalla. Vaikka isä Paisios ei sitä mainitsekaan, kirjeen kokonaisuudesta käy ilmi, että Kirkon perinteen mukainen askeesi, paasto, kuuliaisuus ja synnintunnustus ovat välttämättömiä osasia tässä ortodoksisessa lääketieteessä. Tämä olisi syytä ottaa vakavasti meidänkin monella lailla pahoinvoivassa paikalliskirkossamme.

Lopuksi

Päätän esitykseni isä Paisioksen sitaattiin siitä, mikä hänen mielestään tulisi olla luostariasukaiden – ja yhtä hyvin maailmassa asuvien kristittyjen – kilvoitusta elävöittävä johtoajatus. Hän sanoo: ”On luullakseni hyvin paha asia, jos Kristuksen puolestamme antaman suuren uhrin jälkeen päädyimme taas helvettiin ja murehdutamme uudestaan Häntä. Sen tähden olisi hyvä, ettei meitä pidättelisi synnistä ja siten kadotuksesta meitä kauhistuttavan helvetin liekin pelko, vaan paljon kunniantunto ja palava rakkaus hyväntekijäämme Kristusta kohtaan. Lyhyesti sanottuna, meidän pitää välttää helvettiin joutumista sitä varten, ettemme tulisi murehduttaneeksi Kristusta.”

Valamon kansanopiston seminaari ”Athosvuoren vanhus Paisios, aikamme tunnettu hengellinen ohjaaja” 18.09.2004